

מעוז צור ישועתי, לך נאה לשבח, תיכון בית תפילתי, ושם תודה נזבח.
לעת תכין מטבח מצר המנבח. אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח.

1. תלמוד בבלי מסכת שבת כא.

מאי חנוכה? דתנו רבנן, בעשרים וחמישה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון, ודלא להתענות בהן. שפשינכנסו יונים להיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן, שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס, והדליקו ממנו שמנה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה:

2. ספר יוחסין - מאמר ראשון

ויעשו חנוכת המזבח בחדש כסלו בכ"ה יום בו. ושימו את לחם הפנים וידליקו הנרות ונעשה נס גדול בשמן כמו שקבלו רבותינו ז"ל כדאיתא בפי' במה מדליקין (שבת דף כא ב). ויהללו ליי' שמנה ימים.

3. ספר שמות פרק מ

(לב) בבאם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח ירחצו פאשר צוה ה' את משה: (לג) ויקם את החצר סביב למשכן ולמזבח ויתן את מסך שער החצר ויכל משה את המלאכה: (לד) ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן: (לה) ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן: (לו) ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם: (לז) ואם לא יעלה הענן ולא יסעו עד יום העלתו: (לח) כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם:

4. ספר דברי הימים ב פרק ז

א ויכפלות שלמה להתפלל והאש ירדה מהשמים ותאכל העלה והזבחים וכבוד ה' מלא את-הבית: ב ולא יכלו הכהנים לבוא אל-בית ה' כי-מלא כבוד-ה' את-בית ה': ג וכל בני ישראל ראים ברדת האש וכבוד ה' על-הבית ויכרעו אפים ארצה על-הרצפה וישתחוו והודות ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו: ד והמלך וכל-העם זבחים זבח לפני ה': ט ויעשו ביום השמיני עצרת כיו חנפת המזבח עשו שבועת ימים והחג שבועת ימים:

5. ספר עזרא פרק ו

(טו) ושיציא ביתה דנה עד יום תלתה לירח אדר די היא שנת שת למלכות דריגוש מלכא: (טז) ועבדו בני ישראל כהנניא ולויא ושאר בני גלותא חנפת בית אלהא דנה בחדוה: (יז) והקרבו לחנפת בית אלהא דנה תורין מאה דכרין מאתין אמרין ארבע מאה וצפירי עזין לחטיא \{לחטאה\} על כל ישראל תרי עשר למנן שבטי ישראל: (יח) והקימו כהנניא בפלגתהון ולויא במחלקתהון על עבדת אלהא די בירושלם ככתב ספר משה: (יט) ויעשו בני הגולה את הפסח בארבעה עשר לחדש הראשון: (כ) כי הסהרו הכהנים והלויים כאחד פלם טהורים וישחטו הפסח לכל בני הגולה ולאחיהם הכהנים ולהם: (כא) ויאכלו בני ישראל השבים מהגולה וכל הנבדל מטמאת גוי הארץ אלהם לדרש ליהוה אלהי ישראל: (כב) ויעשו חג מצות שבועת ימים בשמחה כי שמחם ה' והסב לב מלך אשור עליהם לחזק ידיהם במלאכת בית האלקים אלהי ישראל:

6. ספר עזרא פרק ג

(י) ויסדו הבנים את היכל ה' ויעמידו הכהנים מלבשים בחצרות והלויים בני אסף במצלתים להלל את ה' על ידי דויד מלך ישראל: (יא) ויענו בהלל ובהודת לה' כי טוב כי

לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ עַל יִשְׂרָאֵל וְכָל הָעָם הִרְיָעוּ תְרוּעָה גְדוֹלָה בְּהִלָּל לְה' עַל הוֹסֵד בַּיִת ה' : (יב)
וְרַבִּים מֵהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְרֵאשֵׁי הָאֲבוֹת הַזִּקְנִים אֲשֶׁר רָאוּ אֶת הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן בְּיָסְדוֹ זֶה
הַבַּיִת בְּעֵינֵיהֶם בְּכִים בְּקוֹל גְּדוֹל וְרַבִּים בְּתְרוּעָה בְּשִׂמְחָה לְהָרִים קוֹל : (יג) וְאִין הָעָם
מִפִּירִים קוֹל תְּרוּעַת הַשִּׂמְחָה לְקוֹל בְּכִי הָעָם פִּי הָעָם מְרִיעִים תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְהַקוֹל
נִשְׁמָע עַד לְמִרְחֹק :

7. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת סוכה דף מח עמוד ב

וניתן לומר ששונה המזבח משאר כלי המקדש, שהרי בבית שני היה מקדש בלי ארון הקודש,
ונראה מזה כי שאר הכלים אין מעכבים בהכשר המקדש חוץ ממזבח החיצון. כשחסר מזבח יש פסול בעצם קדושת המקדש והכשרו, ומשום כך נפסל דם בפגימת המזבח, ולכן אין ביכורים משנפגם המזבח. ומכיון שהמזבח מהוה חלק מעצם קדושת המקדש, יתכן שדוקא פגם זה מכסים משום בזיון המקדש ולא פסול כלי אחר. שתי חנוכות המזבח נמצאות בתורה; בפרשת פקודי במשיחת כל כלי המשכן, ובפרשת נשא בחנוכת הנשיאים. הראשונה היתה בתורת כלי כשאר כלי המקדש, אבל השניה כחנוכת המשכן עצמו, כי עצם קדושת המשכן ומקדש תלוי במזבח. בהתאם לכך קוראת התורה בפרשת נשא חנוכת המשכן - חנוכת המזבח.

8. בראשית רבה (וילנא) פרשת נח פרשה לה

א"ר לוי כתיב (שם /דברי הימים ב' ז') כי חנוכת המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים ואין לך ז' לפני החג שאין בהן שבת ויוהכ"פ, ואותן ז' ימים היו ישראל אוכלים ושותים ושמחים ומדליקין נרות ובסוף חזרו ונצטערו על הדבר אמרו תאמר שיש בידינו עון שחללנו שבת, ולא התענינו ביום הכפורים, וכדי לפייסן שרצה הקדוש ברוך הוא מעשיהם, יצתה בת קול ואמרה להן כולכם מבני העוה"ב, והברכה אחרונה היתה גדולה מן הראשונה שנאמר (מלכים א ה) וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב, א"ר יצחק שמחים שמצאו נשותיהם טהורות וטובי לב שנתעברו זכרים, א"ר לוי יצאה בת קול ואמרה להם כולכם מבני העולם הבא, ואוחרנא דרש כבר כתיב (מלכים ב ה) ותלך מאתו מה ת"ל (שם /מלכים ב' ד') ותבא ותגד לאיש האלהים, אלא ויעמוד השמן שהוקר השמן ובאת לשאול אם תמכור אם לא תמכור, הברכה האחרונה היתה גדולה מן הראשונה (שם /מלכים ב' ד') ואת ובניך תחיי בנותר עד שיחיו המתים, ...

9. ספר מכבים ב י:ח-יא

(ח) ומאת ה' הייתה זאת לחטא את הבית בעצם היום ההוא אשר טימאו אתו הגויים, והוא יום העשרים וחמשה לירח כסלו. (ט) ויחוגו חג לה' שמונת ימים כימי חג הסוכות, ויזכרו את הימים מקדם בחגגם את חג הסוכות בהרים ובמערות, ויתעו בישימון כבהמות שדה. (י) ויקחו ערבי נחל וכפות תמרים וישירו שיר שבח והודיה לה', אשר נתן להם עוז ותשועה לטהר את בית מקדשו. (יא) ויעבירו קול בכל ערי יהודה לחוג את החג הזה מדי שנה בשנה.

10. פסיקתא רבתי פיסקא ו - ותשלם כל המלאכה ד"ה דבר אחר ותשלם

מה גדלו מעשיך ה' [וגו'] מהו מאד עמקו מחשבותיך אמר רבי חנינא בעשרים וחמשה בכסליו נגמרה מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן, שהקימו משה אחד בניסן כמה שכתב וביום החודש הראשון באחד לחדש תקים משכן אהל מעד (שמות מ' ב'), וכל זמן שהיה מקופל היו ישראל מלמלאין על משה לומר למה לא הוקם מיד שמא דופי אירע בו, שחשב לערב שמחת המשכן בחודש שנולד בו יצחק, שבניסן נולד יצחק, ומניין אלא כשהמלאכים באים אצל אברהם מהו אומר לושי ועשי עגות (בראשית י"ח ו') שהיה פסח ואמרו לו שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך (שם /בראשית י"ח /י) מהו כעת חיה אמר ר' זבדי בן לוי סריטה סרטו לו על כותל כשתבא השמש לכאן, לא עשה אלא כיון שבא ניסן והוקם המשכן עוד לא לימלם אדם אחר משה,

ומעתה הפסיד כסליו שנגמרה מלאכה בו, לאו, מהו ותשלם אמר הקדוש ברוך הוא עליו
שלם לו, מה שילם לו הקדוש ברוך הוא חנוכת בית חשמנאי, אף שלמה גמר מלאכת
המקדש בחודש מרחשון ובשנה אחת עשרה בירח בול כלה הבית (מלכים א' ו' ל"ח),
מהו בירח בול בירח שהביא הקדוש ברוך הוא את המבול, ונעשה נעול שנים עשר חודש,
והיו הכל מלמלאין על שלמה לומר לא בנה של בת שבע הוא היאך הקדוש ברוך הוא
משרה שכינתו לתוך מעשה ידיו (בית המקדש), והאלהים שחשב לערב שמחת בית
המקדש בחודש שנולד בו אברהם בירח האתנים (שם/מלכים א' ח' ב') זה חודש תשרי,
ולמה הוא קורא ירח האיתנים החודש שנולד בו אברהם שנאמר משכיל לאיתן האזרחי
(תהלים פ"ט א), וכל אותם שנים עשר חודש שנעשה נעול אף על פי שהיתה כל מלאכת
המקדש גמורה הואיל והיה נעול כמי שלא עשה בה כלום, כיון שנפתח בחודש המועדות
והקריב הקרבנות וירדה האש אמר הקדוש ברוך הוא עכשיו שלמה המלאכה ותשלם כל
המלאכה, והפסיד מרחשון, לאו, אמר הקב"ה עלי לשלם לו ותשלם כל המלאכה.

11. טור אורח חיים הלכות סוכה סימן תרכה הלכות סוכה:

... והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו שהקיפן בהם לבל יכה בהם
שרב ושמש ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנזכור נפלאותיו ונוראותיו ואף על פי
שיצאנו ממצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהוא ימות הקיץ
ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא
יתברך ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת
מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאין מן הבית לישוב בסוכה בזה יראה לכל שמצות
המלך היא עלינו לעשותה ...

12. פירוש הגר"א לשיר השירים פרק א

לכס כליל התקדש חג . ופסוק ב' נגד מתן הורס כנ"ל . ופסוק כג' הוא נגד בנין המשכן
שהקריבו ע' פרים נגד כעבומ"ז כנ"ל . ופסוק ד' כוח נגד ביאת סחרך שאז נשלם הכל .
וגם כס נגד ד' רגלים הא' נגד פסח שאמרו שירס . וכב' נגד שבוטות שהוא מקן חורס .
וכג' הוא נגד סוכות שהוא זכר לכוהן ענוי קבד שהיה חלוי צנוין המשכן כדוע .
וכזו יתורן מה שהקבו למס אנהגו עושים סוכות בחשתי כיון שהוא נגד סוקה
ענוי כבוד היה ראוי לעשות בניין כי בניין היה חחילת סוקה ענוים . אבל נראה לפי
שכשעשו את כענל וסחלקו הענוים ואז נא חזרו עד שהחילו לעשות המשכן ומשם
ירד ציוס"כ ובמהרה יו"כ ויקבל משה וליזה על מלאכת המשכן חס היה ציו"א חשתי וכתוב
והעם כניאו עוד נדנה בנקר בנקר צ' ימים כרו י"ג בחשתי וציו"ד בחשתי נעלו כל חכס
לב ממשס את הזהב צמנין ומסקל ונע"ו החחילו לעשות ואז חזרו ענוי כבוד ולכך אנו
עושין סוכות צט"ו בחשתי . וכד' משכני אהרין הוא נגד צמיני ערלת שהוא לישראל לנדו .
וכס נגד כד' חושים . שיר השירים הוא נגד דבור . ישקני הוא נגד שמיטה . לריח הוא
נגד ריח . משכני אחרין הוא ראיס :

13. שמות פרק כג, יד-טז

(יד) שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּחַג לִי בַשָּׂגָה: (טז) אֶת־תַּחַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת פְּאֶשֶׁר
צְוִיתָהּ לְמוֹעֵד הַדָּשׁ הָאֲבִיב כִּי־בֹ יֵצְאֶת מִמִּצְרַיִם וְלֹא־יִרְאוּ פְּנֵי רִיָּקָם: (טז) וְתַחַג הַקְּצִיר בְּכַנְרֵי
מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְתַחַג הָאֵסֶף בְּצִאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפָּךָ אֶת־מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:

14. שמות פרק לד פסוק כב

וְתַחַג שְׁבַעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בְּכַנְרֵי קְצִיר חֲטִיָּם וְתַחַג הָאֵסֶף תִּקְוַפֶת הַשָּׂגָה:

15. משך חכמה שמות פרק כג פסוק טז

וחג האסיף. וכן ב"כי תשא" (להלן לד, כב). לא כן בדברים (טז, יג) כתיב "וחג הסוכות".
הטעם על פי דברי הגר"א (שיר השירים ד, טז) כשניתן לוחות השניים ומשה ירד מן ההר

וחזרו ענני הכבוד בט"ו לחודש תשרי נצטוו על סוכות כידוע. ולכך, אז קודם דברות שניות נקרא חג האסיף ולא חג הסוכות. ...

16. ויקרא פרק טז,

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לְפָנֵי-ה' וַיִּמָּתוּ: (ב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן אַחִידֶךָ וְאֶל-יָבָא בְּכָל-עֵת אֶל-הַקֹּדֶשׁ מִבַּיִת לְפָרֶכֶת ... כִּי בַעֲזוֹן אֲרָאָה עַל-הַכֹּהֲנָתַי: (ג) וַנִּתְּנוּ אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ לְפָנֵי ה' וְכִסְּהוּ עֲזָנוּ הַקְּטֹרֶת אֶת-הַכֹּהֲנָתַי אֲשֶׁר עַל-הַעֲזוֹת וְלֹא יָמוּתוּ:

17. ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות סוכות

אמר מהרי"ל סג"ל שראה שרבו מהרי"ש (ש"ס בן יצחק) היה מסמן הדפין למחיצת הסוכה אב"ג, כדי לראות סדר עמידתם שלא לשנותם משנה לשנה.

18. של"ה מסכת חולין פרק נר מצוה

כא. בענין הנחת הטלית, ראוי שאותן ציציות שבאו ראשונה בצד ראש שיהיו לעולם לצד הראש, כיון שזכו להיות למעלה אין ראוי שירדו ממעלתן. ועל כן נוהגים לעשות עטרת תפארת להיכר שהוא חלק הראש, שלא יחליפנו ולא ימיר אותו עליונים למטה ותחתונים למעלה. וראיה לדבר ממאי דאמרין בירושלמי (שבת פ"ב ה"ג) והביאו ר"ן במסכת שבת פרק הבונה (קג א), גבי מה שאמרו חכמי המשנה ז"ל (שם) שכותבין קרשי המשכן לידע איזהו בן זוגו. זה לשונו שם, אמר רבי אמי, 'והקמת את המשכן כמשפטו' (שמות כו, ל), וכי יש משפט לעצים? אלא קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון לעולם, וכן בדרום ינתן בדרום, לפיכך רושמין עליהם שלא יחליפו וכו'. וכעין זה מצאתי במהרי"ל בהלכות סוכה איך שראה שרבו מהרי"ש היה מסמן הדפין למחיצת הסוכה א' ב' ג', כדי לראות סדר עמידתן שלא לשנותן משנה לשנה, עכ"ל (עמק ברכה).

19. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נא עמוד א

משנה. מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימינו: מנורות של זהב היו שם, וארבעה ספלים של זהב בראשיהן וארבעה סלמות לכל אחד ואחד, וארבעה ילדים מפרחי כהנה ובידיהם פדים של שמן של מאה ועשרים לג, שהן מטילין לכל ספל וספל: מבלאי מכנסי כהנים ומהמניניהן מהן היו מפקיעין, ובהן היו מדליקין, ולא היתה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה: חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים בפניהם תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נא עמוד ב באבוקות של אור שבידיהן, ואומרים לפנייהן דברי שירות ותשבחות. והלויים בכנורות ובנבלים ובמצלתיים ובחצוצרות ובכלי שיר בלא מספר, על חמש עשרה מעלות היו רדות מעזרת ישראל לעזרת נשים, כנגד חמשה עשר שיר המעלות שבתהלים, שעליהן לויים עומדין בכלי שיר ואומרים שירה.

20. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נג עמוד א

תניא, אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל כשהיה שמה שמחת בית השואבה היה נוטל שמנה אבוקות של אור, וזורק אחת ונוטל אחת ואין נוגעות זו בזו. וכשהוא משתחוה נועץ שני גודליו בארץ ושוחה, ונושק את הרצפה וזוקף, ואין כל בריה יכולה לעשות כן. וזו היא קידה.

21. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

תנו רבנן, מצות חנוכה - גר איש וביתו, והמהדרין - גר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין - בית שמאי אומרים, יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך. ובית הלל אומרים, יום ראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך. אמר עולא, פליגי בה תרי אמוראי במערבא, רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא, חד אמר, טעמא דבית שמאי - כנגד ימים הנכנסין. וטעמא דבית הלל - כנגד ימים היוצאין. וחד אמר, טעמא דבית שמאי - כנגד פרי הקג, וטעמא דבית הלל - דמעלין בקודש ואין מורידין.